

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/102382,Początek-likwidacji-getta-warszawskiego.html>

fot. z zasobu IPN

ARTYKUŁ

Początek likwidacji getta warszawskiego

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: RYSZARD SODEL 24.07.2023

22 lipca 1942 r. Niemcy przystąpili do likwidacji getta warszawskiego. W ciągu dwóch miesięcy (do 21 września 1942 r.) do obozu zagłady w Treblince wywieziono ok. 254 tys. Żydów, ok. 11 tys. zostało skierowanych do obozów pracy, a ok. 6 tys. rozstrzelano na miejscu. W getcie legalnie pozostało ok. 35

tys. ludzi, kolejne 25 tys. ukrywało się na jego terenie.

Według danych Judenratu (Rady Żydowskiej) w październiku 1939 r. w Warszawie przebywało ok. 360 tys. Żydów.

Przeludnienie, złe warunki sanitarne, niedożywienie, brak lekarstw, szalejące choroby miały wpływ na wysoką śmiertelność wśród mieszkańców getta warszawskiego.

Od listopada 1939 r. liczba ta zaczęła wzrastać wskutek napływu ludności żydowskiej z terenów włączonych do III Rzeszy, deportowanych na teren Generalnego Gubernatorstwa na skutek zarządzenia Heinricha Himmlera z 30 października 1939 r. Do Warszawy wracali również ci mieszkańcy (w tym Żydzi), którzy wyjechali z niej tuż po wybuchu wojny.

Przeludnienie, złe warunki sanitarne, niedożywienie, brak lekarstw, szalejące choroby miały wpływ na wysoką śmiertelność wśród mieszkańców getta warszawskiego. Ponadto od stycznia do marca 1941 r. skierowano do niego ok. 50 tys. Żydów z zachodniej części dystryktu warszawskiego, co jeszcze pogorszyło tragiczną sytuację epidemiczną w getcie. W tym okresie liczba jego mieszkańców wyniosła ok. 460 tys.

Grupa kobiet i dzieci idących przez Umschlagplatz do wagonów towarowych (fot. z zasobu IPN)

Grupa kobiet (z opaskami) prowadzonych przez Umschlagplatz do wagonów. Na pierwszym planie żołnierz SS z karabinem. Z tyłu funkcjonariusz Żydowskiej Służby Porządkowej (fot. z zasobu IPN)

Mężczyźni, kobiety i dzieci z getta wsiadający do wagonów towarowych na Umschlagplatz przy ul. Stawki. Po lewej - funkcjonariusz Żydowskiej Służby Porządkowej, po prawej (tyłem) - funkcjonariusz niemiecki (fot. z zasobu IPN)

„Wielka Akcja”

21 lipca 1942 r., na dzień przed akcją rozpoczynającą likwidację getta warszawskiego, Niemcy zatrzymali 60 zakładników, w tym m.in. członków Judenratu, którzy mieli gwarantować wykonanie przez ludność żydowską

zarządzeń władz okupacyjnych. W przypadku niewykonania tych zarządzeń lub oporu zakładnicy mieli zostać rozstrzelani.

W obwieszczeniu pojawiła się informacja, iż wysiedleni mogą zabrać ze sobą prowiant na trzy dni, a dodatkowo 15 kg bagażu oraz pieniądze i kosztowności (o ile takie posiadali). Pierwszego dnia tzw. „Wielkiej Akcji” („Grossaktion Warschau”) wywieziono z Warszawy ok. 6250 osób.

W akcję likwidacyjną getta warszawskiego zaangażowane były dwie grupy. Pierwszą z nich kierował szef sztabu akcji „Reinhardt” *SS-Sturmbannfuhrer* Hermann Hoefle (inna pisownia nazwiska Höffle), przybyły z Lublina do Warszawy wraz z grupą gestapowców i członków oddziałów wartowniczych złożonych z Litwinów, Łotyszy i Ukraińców (rekrutujących się z byłych jeńców sowieckich). Druga grupa złożona była z członków warszawskiego Gestapo.

22 lipca 1942 r. w getcie pojawiło się obwieszczenie, że wszyscy Żydzi mieszkający w Warszawie zostaną wysłani na wschód zgodnie z zarządzeniem władz niemieckich. Z wywózki wyłączeni zostali: osoby pracujące dla niemieckiej administracji cywilnej, wojskowej i przedsiębiorstw, zatrudnione przez *Judenrat*, personel żydowskich szpitali, funkcjonariusze Żydowskiej Służby Porządkowej i członkowie ich rodzin. W obwieszczeniu pojawiła się informacja, iż wysiedleni mogą zabrać ze sobą prowiant na trzy dni, a dodatkowo 15 kg bagażu oraz pieniądze i kosztowności (o ile takie posiadali). Pierwszego dnia tzw. „Wielkiej Akcji” („*Grossaktion Warschau*”) wywieziono z Warszawy ok. 6250 osób.

Grupa Żydów stojąca na ulicy. Po

bokach grupy funkcjonariusze policji żydowskiej. Na pierwszym planie siedząca na fotelu starsza kobieta i funkcjonariusz policji niemieckiej (fot. z zasobu IPN)

Bezradność i opór

Następnego dnia, 23 lipca 1942 r., Adam Czerniaków, przewodniczący Judenratu, nie zgodził się na podpisanie rozporządzenia, określającego limit dzienny osób, które miały być przyprowadzone na *Umschlagplatz*, w tym również dzieci. Tego samego dnia wieczorem Adam Czerniaków popełnił samobójstwo, zażywając truciznę.

Adam Czerniaków (pośrodku, w marynarce), prezes Judenratu w getcie w Warszawie, w swoim gabinecie na I piętrze w budynku głównym Gminy Żydowskiej przy ul. Grzybowskiej 26/28 (fot. z zasobu IPN)

**Adam Czerniaków, prezes
Judenratu w getcie w Warszawie
(drugi od lewej), w grupie kobiet i
mężczyzn na ulicy (fot. z zasobu
IPN)**

W czasie akcji likwidacyjnej getta warszawskiego złą sławą okryła się Żydowska Służba Porządkowa, która gorliwie uczestniczyła w akcji wysiedlania Żydów.

20 sierpnia 1942 r. Żydowska Organizacja Bojowa (ŻOB) dokonała nieudanego zamachu na szefa Żydowskiej Służby Porządkowej Józefa Szeryńskiego (w wyniku akcji został on ranny). Dwa miesiące później został zabity jego zastępca Jakub Lejkin.

20 sierpnia 1942 r. Żydowska Organizacja Bojowa (ŻOB) dokonała nieudanego zamachu na szefa Żydowskiej Służby Porządkowej Józefa Szeryńskiego (w wyniku akcji został on ranny). Dwa miesiące później został zabity jego zastępca Jakub Lejkin.

5 sierpnia 1942 r. na Umschlagplatzu znaleźli się: Janusz Korczak wraz ze swoją długoletnią współpracowniczką Stefanią Wilczyńską oraz podopiecznymi z „Domu Sierot”. Stamtąd zostali wywiezieni do obozu zagłady w Treblince.

Przyjmuje się, iż w okresie od 22 lipca do 21 września 1942 r. Niemcy wywieźli do obozu zagłady w Treblince ok. 254 tys. osób. Pierwsze informacje na temat losu Żydów wywożonych „na wschód” zaczęły dochodzić do Warszawy już w sierpniu 1942 r. od uciekinierów, którzy uciekli z Treblinka.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ